

NORVEÇ'TEN BİR “YE KÜRKÜM YE!” HİKÂYESİ

Evşen ÇERKEŞLİ

Khas eski öğretim görevlisi

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de adı Nobelli kitabıyla özdeşleşen Knut Hamsun’un görece daha az bilinen romanlarından biri olan *Benoni*’sinin anlatım olanaklarını detaylı ve eleştirel bir yakın okumayla ele almak, bu yazının temelini oluşturuyor. Böylece hem uzak bir coğrafyanın yaşam koşulları ve günlük hayat alışkanlıkları yazıldığı devrin şartları dâhilinde bütüncül olarak incelenebilecek hem de aslında edebiyatın evrenselliğinden hareketle dünyanın herhangi bir yerinde değişmeyen insanlık halleri örneklendirilebilecek.

Knut Hamsun, çocukluğundan itibaren yazmaya yetenekli ve meraklıdır. Yazarın biyografisine ait ayrıntılar Behçet Necatigil'in Varlık Yayınları için çevirisini yaptığı *Açlık*'ın ön sözünden okunabilir. Hayatı boyunca parasızlık ve açlıkla büyük imtihan veren yazar, ayakkabıcılık, biletçilik, ırgatlık ve kâtiplik gibi çeşitli işler yaparken bir yandan da hikâye, şiir ve roman yazar. Bunları cüzi miktarlar karşılığında zaman zaman dergilerde yayımlatma şansı bulur. Hitabetinin gücünü fark eden bir rahip aracılığıyla konferanslar vermeye başlar; yine aynı dönemde Mark Twain'i okur, İngilizce öğrenir. Şiddetle muzdarip olduğu açlıkla başa çıkmak için Amerika'ya gider, burada da konferanslar verir. Ancak aklında hep Avrupa'ya yeniden dönmek vardır. Bir yazısında imzası yanlışlıkla "Knut Hamsund" yerine "Knut Hamsun" şeklinde basılınca sonrasında bu adı benimser. Zorlu ve gerçek açlık deneyimlerini kaleme aldığı, 1920'de kendisine Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandıran romanı *Açlık*'tan kimi parçalar isim verilmeden ilk olarak 1888'de yayımlanır. Yazar, 12 Şubat 1952'de vefat eder.

Knut Hamsun; sade, açık, coşkulu ve olaya dayalı anlatımın yanı sıra insan doğasının sıradan hatta bayağı taraflarını konu edinen üslubun temsilcisidir. Nitekim Benoni de Sirilund'da - Oslo'da- yaşayan, balıkçılık ve postacılık yapan biridir ve romanda onun yaşamından bir kesit ele alınır. Benoni, Rahibin kızı olan Rosa'ya ilgi duyar ancak Rosa, hukuk okuyan kayyumun oğlu Genç Arentsen'le flört eder. Kibar takımından olan Rosa, Benoni'nin gözünde adeta ilahi bir varlıktır. Maddi durumunun iyi olmaması da Rosa'yla bir gelecek kurabilmesinin önünde engeldir. Fakat işler beklendiği gibi gitmez, Genç Arentsen okumaya gittiği sırada Benoni de Sirilund'un ileri gelenlerinden ve Rosa'nın vaftiz babası Mack'ın yardımı, şansının da yaver gitmesiyle ufak yatırımını büyütür ve zenginleşir. Bunun üzerine Rosa ile Mack'ın de ön ayak olması üzerine evlilik kararı alırlar. Rosa'nın Benoni'ye karşı tutukluğu her daim hissedilse de Benoni bu hayal uğruna evlenince oturacakları kibar evine yakışacak piyano, dikiş makinesi gibi eşyaları edinmekten geri durmaz. Öte yandan Mack'e koruyup işlemesi için verdiği servetinden şüpheye düşmesi, aynı zamanda işlerinin kötülemesi, Genç Arentsen'in okulu bitirip dönmesi ile Benoni ve Rosa ayrılır. Zaten Benoni de artık zengin değildir. Genç Arentsen avukatlık yapmaya başlar, Rosa ile evlenir. Benoni de hem sevdiğini hem itibarını kaybetmiştir. Derken, akılcıca bir yatırım yaparak içinde maden cevheri barındıran birtakım kayahıklar satın alır, bunları Mack'e emanet ettiği paranın tam sekiz katına bir İngiliz'e satınca yeniden zengin olur. Tesadüf bu ya Genç Arentsen de o sıralarda iş yapamaz duruma gelmiş, aldığı davalarda üst üste başarısız olup itibarını zedelemiştir. Mack devreye girerek Genç Arentsen'i Sirilund'den iş icabı gitmeye razı eder, Rosa'ya da Benoni'nin evini çekip çevirmesi konusunda ricacı olsa da Rosa bu teklife sıcak bakmaz. Roman Benoni'nin zenginliğini mavi bir kürkle perçinleyip görünür hale getirdiği ve Mack'ın kızı Edvarda'nın dul kaldığı için babasının yanına döneceği haberinin alınmasıyla son bulur. Yazar Hamsun, Benoni'nin

sonunda Rosa adlı yapıtına işaret ederek devamında gelişen olayların burada anlatılacağını söyler.

Yine Behçet Necatigil çevirisi olan (Tur Yayınları, 1980) iki yüz küsur sayfalık roman, yazarın başta da söylendiği üzere akıcı üslubu ve olayların heyecanlı aktarımı itibarıyla bir çırpıda okunurken okuyucusuna İskandinavya'da balıkçılığın yeri ve önemi, kışın Sirilund'un adeta ölü bir şehre dönüşü, domuz kesiminin uzun uzadıya tasvir edilmesi, gece-gündüz sürelerinin günlük hayat rutini üzerindeki etkisi gibi bizatihi bu coğrafyanın yaşam standartlarını belirleyen pek çok unsur hakkında örnekler sunar: "Kışları, orman, kuzey ışığında, karlar altında, sessiz, beyaz uzanır, yazları yabani kiraz ve çam kokar, cana can katardı. Deniz kuşlarının özlü yumurtalarından yapılmış bir yemek gibiydi adeta (98) [...] Her saat, her gün, her gece, güneş gökte pırl pırl. Genç Arentsen yurdundan uzun zaman uzak kaldığı için gecelerdeki bu güneş ışığına artık alışamıyor, yatağında uyuyamıyor, odadaki karanlığı bir türlü kâfi bulmuyordu (136)."

Knut Hamsun, burada kolaylıkla görülebileceği gibi işlediği coğrafyanın özelliklerine metninde kaçınılmaz olarak yer verir. Yazar bununla beraber, yazının başlığında da atıfta bulunulduğu gibi insan ilişkilerinin para üzerinden ilerlemesine, yozlaşmış değerlere, mevkiye ve güce gereğinden fazla değer verilmesine tıpkı bir Nasrettin Hoca eleştireliliğiyle yaklaşarak ironik tutumunu da alttan alta hissettirir. Bunun en somut göstergesi Benoni'ye postacılık yaptığı ve parasını kaybettiği yani fakir olduğu dönemlerde çevresindekilerin yalnızca ilk adıyla hitap ederken zengin olduğu, özellikle mavi kürkünü giydiğinde Benoni Hartvigsen demesidir. Bu nedenle itibar kişiye değil, kürkedir ve yine bu aynı nedenle paranın insanları satın alabilecek olduğu gerçeği, Türkiye'de de olsa İskandinavya'da da olsa -maalesef- değişmemektedir: "Benoni'nin kızması için çok sebep vardı ortada. Yükselme delisi adamcağız daha yurduna döner dönmez herkesin kendisine mahvolmuş gözüyle baktıklarını görmüştü. Ona acıyorlardı. Bir zamanlar gelip bir şey istedikleri vakit hiç de fena komşu yahut nobran bir adam değildi Benoni. Ama şimdi varını yoğunu kaybetmişti, yapılarının bile rehinde olduğundan bahsediliyordu (142) [...] Ah işte Rosa, yine de geldi. Kürklü kasketiyle selam verdi Benoni ve Rosa kıpkırmızı kesilerek onun önünden geçip gitti. Zavallı Rosa! Merakını yenememiş, Benoni'yi kürklü haliyle görmek istemişti (222)".

Yaşadığımız coğrafyada "Ye kürküm ye!" cümlesini duymayan veya bunun anlamını bilmeyen yokken Hamsun'un *Benoni*'sinde -yani dünyanın neredeyse bize göre diğer ucunda- bir başka "Ye kürküm ye!" hikâyesine rastlamak, paranın insani değerleri yakıp yıkmadaki marifetini örneklemesi bakımından oldukça ilginç ve dikkatten kaçmayacak cinsten. Bu nedenle gerek İskandinavya'da gerek dünyada dünden bugüne değişmeyen ön yargıların izini rahat, eğlenceli ve heyecan uyandıracak türden bir okuma deneyimiyle sürmek için bu roman, Benoni'ler var olduğu sürece okura oldukça zengin fırsatlar sunmaya devam edecek.